

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООНАЯ КОМИТЕДИНИН БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИН ОРГАНЫ

1925 чылда үндүстүргөн
1951
ИЮНЬ
30
СУББОТА
№ 128 (2302)
ӨРТӨЗ 20 КӨП.

Кусанын...
Коммунизмниң түзүлүшү...
К. Сундуй. — Тараа суггарылганын шынары...
Жилер болгаш темпизин дүргөдөр (1 арын).
ВКП(б)-нин Тыва обкому адыгы пленуму (2 арын).
Л. Чадамба. — Башкы Сталинниң ажылдары-биле холбаштыр тыва дылды улам сайырадыр (2 арын).
Школалары чач өөредилге чылынга үлегерлиг белеткээр (3 арын).

МУНДА:
Э-н Даштыны Херектер Министрствоозунда (3 арын).
Дорт күрүнелерниң даштыны херектер министрлери оражаңыларының баштайгы чөвүдөл хуралы (4 арын).
Соңгудалар түңнелдериниң дугайында Францияның компартиязының медегели (4 арын).
Кореяда ботушкуннар (4 арын).

Чаа өөредилге чылынче кичээнгейни улгатырар

Будун өөредилге чылынчы дүргүзүндө школаларың өөредилге-күндүздүгү ажалының чедирининин болуп чоруу, оларны чаа өөредилге чылынга бүгү талазы-биле үлегерлиг белеткээрден бурун хамаарылар.

Бо чылдың март 17-де РСФСР-ниң Министрлер Чөвүдөлү «1951—1952 чаа өөредилге чылынга школалар белеткелчи дугайында» доктаал үндүргөн.

«Бүгү-нинтининиң ыяаыла өөредилгениң Хоойлузу баугаар школа назылыг бүгү уругларны 1951 чылдың сентябрь 1-ден эгелен школаның өөредилгезинге дүргүзү-биле хаара тутушпаан, школаларың —X класстарыңа өөрениччилериң хаара тударыңың улус ажалың планың чугаа чокка күөсөдүш, школа назы эртин турар уругларга тускай класстарың болгаш школаларың орнотканың, оң-биле кады, чаа өөредилге чылынга школаларың белеткелчии аар-саар болгаш капитал септелгелериң, өөредилге ноинарыңың, программаарыңың болгаш планиларыңың эдилге чазалгаларың, уругларың тодогай үчүдүн чогуур өйүндө кылып доозар чоруту хандырың, РСФСР-ниң Улус Чырыдышының Министрствоозунга, автономия республикаларың министрлер чөвүдөлдеринге, оларның Улус чырыдышының министрстволарыңга, ажалчы чоннар депутаттарың күөсөмнарның край область Советтеринге дагыр» — деп ол доктаалда айткан.

Ынчаарга школаларың чаа өөредилге чылынга белеткээр талазы-биле четчир саның күш, таарыччалыг байдалдар бистиң область бар дээрин эртен чылдың дүргүзүлүшү биске көргүскен. Ажалчы чоннар депутаттарың Улус-Хем, Тес-Хем, Бин-Хем, Эрзин болгаш өске-даа райүүсөмнарның школаларың 1950—51 өөредилге чылынга белеткелчии эки удуртканың түңнелдерин, ол районнарың райүүсөмнарны болгаш облоно школа назылыг уругларың үчүдүн багай организастап, күш-ажылыңа артыңың колхозчуларың уругларың күрүне хандырылганыңа күдүл адырың формальдыг өзү-биле көрүп, чеди чылдың ыяаыла өөредилгезиниң дугайында хоойлуң чурттагың чоңа четпес тайылбырлашыңа дык дык хой уруглар школага хаара тутушпай барган.

Барың-Хемчик, Овур, Чаа-Хол райүүсөмнарны школаларың капитал септелгелериң планың күөсетпей барган айыңа оларга хереклетер мөбелдер болгаш олар үчүдү белеткелдерин хандырабын, школа нитернаттарың ажалыңыңа белениңиң күлөө алышыңың кончут эргенге өзү-биле көргөскөн. Оң уламшадан Тээли, Хандагайты, Саглы, Кара-Тал болгаш өске-даа школаларга олар чүүл төлүп турганы биле кышкы үеде ычээдер үстүңүнүң хойу-биле болдунган.

Ол ышкы область школаларың хой эезинге башкылар бажыңарыңың түдүг, септелгезиң база багай чоруткан. Школаларга күсү экзаменинери белеткелчин болгаш эртирилгезин, база башкыларың чыгы күрүстү хемчегелериң облоно багай организастап, школаларың башкылар, көргүзүг херекселдери, методиктиг литературалар болгаш өске-даа чүдүдөр-биле четпес хандырган.

Обфдо, школаларың акшаландырылганың чогуур өйүндө чорутпаан болгаш область садыг организацияларың школаларың болгаш башкыларың аш-чөмниң эргенге чүтүл продуктулары, үдүтүр бараанырың-биле үзүктелчиң, кинигиң хандырып келген.

Оң-биле чергелештир, ам келир өөредилге чылынга белеткел область элээн чамдык школаларыңа шаңкың темпиз-биле чоруп турар. Ылаңгыя Сүт-Хол районун Адаң-Маадар, Хөр-Тайга, Сүт-Аскы, Хөлчүктүг школаларыңда, Улус-Хемчик, Эжиң, Барың-Хемчик, Кызыл-Тайга, Чаа-Холдуг Кызыл-Даг школаларыңда түдүг септелгелери организастап бедик дөңдөң чоруп турар. Ол школалар боттарыңың аар-саар септелгелериң доозарыңа барың-ла чокчулап, капитал туудуларга ажалчы чоннар калбаа-биле хаара түдүп шыдааннар.

Ындыг болза-даа, область чамдык Овур, Таңды, Чаа-Хем, Чөөн-Хемчик, Барың-Хемчик, Бай-Тайга, Кызыл дээңышкы районнарыңда школаларың чаа өөредилге чылынга белеткелчии херээ бо чылын база-ла улуг четпестериг чоруп турар. Ол районнарың ВКП(б) райкомнары, райүүсөмнар болгаш оларның улус өөредилге килдистерин, ол ышкы тус-тус школалар эрелекчелери чыгы түдүг септелгелерге хереклетер түдүг материалдарың, ылаңгыя түдүг ылаңгыя чогуур өйүндө четчир саның-биле белеткел албааы-биле эзелтиген түдүг септелгелер ара үстүрүңе чоңуулап турар. Ол районнарың партия, совет, комсомол удурткучулары РСФСР-ниң Министрлер Чөвүдөлү «1951—1952 өөредилге чылынга школалар белеткелчии дугайында» үндүргөн доктаалың болгаш облоно күөсөмнуң шийтирин хамыктың четпес күөсөдүш, ол чугула ажалче хой-нинтинин, күш-ажылың колхозчуларың күрүне мобилизастап шыдавайн турар-даа.

Школаларың түдүг септелгелериңге тус-тус партия организацияларыңың боттудурулузуңа чок болгаш коммунисттер аңа мурнакчы ролды ойноп шыдавайн турар. Профизвлет, комсомол организацияларыңың школалар септелгезинге киралгези тергип багай.

Ынчаарга чаа өөредилге чылынга школалар белеткелчии талазы-биле бир эвес бо хөвээр уламчылар болза, эртен чылдагы улуг-улуг четпестер бо чылын база катан болдулары чылаш-даа чон.

Коммунизмниң түдүглары— бүгү улустун херээ

Куйбышевтиң ажалчы чоннарының стахановчу салышыңы

КУЙБЫШЕВ. Куйбышев аттыг завод улуг түдүгларың чагыларың күөсөдүп турар. Бо ажалдарда мурнакчы бүдүрүлгелер ажалдап турар.

Хой тонуг маснада дарган Иван Болдуркин ажалдап турар. Болдуркин кылашпап чорупур экскаваторга херек дыка улуг дээрбек подпунктини дарганнар турар. Эзелчегин төңчүзүңде Болдуркинниң бригадасы үш ажал норманы күөсеткен.

Ажалдыг стахановчу «Куйбышевгидростройнуң» эң эки экскаваторщиктиг сүт күжү-биле ажалдаар электрик станция турар бажыңың алаанда оңгар черин казып турар Колобаев-биле чаркып турар. Бо чарыштың бир ай иштелип түңнелиң үндүргөн. Эш Колобаев экскаваторнуң бүдүрүлгүлүүн бары: бүдүн чартык катан бедиткен болгаш онаалгалан муң дөрбөлчин метр довура сүт амыр хасан. Эш Болдуркин ажал нормазың 353 хуу күөсеткен.

Заводтүг коллективни эвсаваар партия шифеи алган болгаш септелгелерни албаның таарыштарыңа түдүг-жуларга дузалап турар. Пландан дашкаар, заманатың материалдарыңа маю чус подпунктирени белеткелчии, онаалгаларың түөсеткен.

Түдүг механиктериниң заводу «Куйбышевгидрострой» ийи краннары хуусаа бетинде белет кеп берген. «Түдүг машиналарының» заводунуң коллективни кампап алган материалдардан сүт бедирин тууйбу-биле хандырып турар. Чапавтиң саякат заводун пландан акыр дорт автоклав белеткел бээр хүлээлге алган. Ол хүлээлге-биле бир автоклавты шагдала белеткелчии. Волгада улуг түдүгта дузаламыр дөш социалисттер чарыш хоорайның бүдүрүлгелериңде улам калбарып турар.

Донбасстың эртемдөөннери Каховканың суг бедириниң түдүгжуларыңа

СТАЛИНО. Донецкниң Хрущев аттыг индустриаль институту Каховканың суг бедириниң Мурнуу-Украинниң болгаш Соңгу Крым каналларының тургузучуларыңа улуг дузаламчыны көргүзүп турар. Даг болгаш даг-механик салбырыңың бөлүк эртем ажалдакчылары Мурнуу-Украин каналының үчүнүң үзектериниң бирөөзине чар ада-биле эртер ханы оруктун төлөвилелиң чогадып турар. Чер ада-биле орук казарни механизастарыңың болгаш чер мардексир ажалдарыңың эң эки аргалары тышкан.

Петрография болгаш минерология кафедраларыңың доценттери Новичков, Пономарев болгаш ассистент Артемов

Москваның динамочулары—улуг түдүгларга

«Волга-Доннуг чагыларыңа ногаан күдүмчү» деп бо лозунгун адаа-биле Москваның С. М. Киров аттыг «Динамо» заводунуң муң-мүң стахановчулары улуг түдүгларга дериг-херекселдери хуусаа бетинде күөсөдүп бээри дээш чарыкып турар.

Июнь айда бүдүрүлгезин коллективни онаалга баугаар шлюстар башкарып ийи башкыларыңа кылып бээриниң орунуга үштү кылып бээр деп шийтирилди алган. Чус-чус бүдүрүлгелер, оңгон кылып бээр шийтирилди, Ук ажалды Сталин Конституциязың хүнүнде — декабрь 5-те доозар. Ам бо хүлээлгени натап зоруп турар. Динамочулар чыл онаалганы Улуг Октябрьниң 34 чыл оюнда күөсөдүр деп турар.

Волга-Дон каналында көдүрер краннар

Аар машина тудушкунуңуң министрствоонун «Союзпромхозмашини» трестиниң тургузучулары Волга-Доннун пароход чорупур заналыңа болгаш Цимлянсканың суг бедириниң түдүшкүн шөлүңде чүве көдүрер күчүлүг краннары тургузаарың дооскан.

Ленинградтың Киров аттыг заводунуң кылып үндүргени чүве көдүрер машиналары «Волгодостройнуң» түдүшкүчүлары улуг дузаны көргүзүп турар деп трестиниң кол инженерин эш Французов СЭТА-ның корреспондентинге дыңнаткан. Цимлянсканың суг бедириниң плотиналарыңа чүве көдүрер дорт машина ажалдап турар, олар чагыс угда 40 тонна чедир чүктүг көдүрер. Олардан аңыда маңаа чүве көдүрер бие күштүг машиналар ажалдап турар.

Каттыштырар каналда чүве көдүрер 18 краннары тургускан, оларның Чызыл-биле бетон болгаш арматура салышыңың дүргөдөдүп турар.

1951 чылда план-биле зордунгун сөөлүг бөлүк тургузушкунуңаңың чоңу күннерде доозар деп турар. (СЭТА).

Хой чылда үнер сигеннерниң чыгы тарылгазы

Люцернаның эспареттин болгаш хой чылда үнер өске-даа сигеннерниң чыгы тарылгазын калбаа-биле колхозтарга ажаллап чорударыңың талазы-биле хемчегелери ССРЭ-ниң Көдээ ажалың министрствоозунда чогаадып кылып турар. Сигенер тарылгазының бо чаа аргазың анадениң Т. Д. Лисенко санап кырган, оңу сөөлү чылдарда хой-хөй колхозтарга, совхозтарга, эртем-шин шийел албан черлеринге, күрүн-ниң сортуң шылгаар участоктарыңа ажаллап чоруткан болгаш эки түңнелди көргүскөн. Тараа ажал-агайыңың Украин институтуна чыгы тарылгалар үш класстарың дүргүзүңда ортумаа-биле гектардан 43 центнериң берген. ыңчаарга чаркы тарылга—гектардан 24 центнер сигени алган. Мал ажалыңың эртем, шийчелдигиң Украин институтуна чыгы тарылгалардан бир центнер черден 67.2 центнер сигени алган, ол бол-

Колхозтун сиген шөлүңде

Улус-Хем районунуң Кок-Чыраада Ленин аттыг көдээ ажал-агай артелиниң кежигүнери баштайгы күннерде кескен сигениң иштинден 12 гектар сигениң бөлүшпаан, 2 сараатты тургускан.

Сиген шөлүңде ажалдап турар колхозчуларың иштинден Шыжаа, Доржукай, К. Достай-оол, К. Шарааи олар эң-не ийдекейлиг ажалдап, онаашкан ажалды нормазың хуң-бүрүдө акыр күтсөдүп турар.

Сиген ажаап алышыңыңа ажалдап турар колхозчуларга соду номтулгазы, беседаларың чорудуп турар болгаш агитхуудустарың үндүрүп эгелөөн.

Т. КУК.

Сиген кезилгезиниң бригадасы ажалдап кирипкен

Бин-Хем районунуң Сталин аттыг көдээ ажал-агай артели сиген ажаап алышыңыңа белеткелчии эки чоруткан. Сиген кезер 8 машинаны, сиген бөлөр 6 дырбаштары септеп алган. Оң-биле кады 12 хол дырбашың, 14 айырылары белеткелчии болгаш 21 хомут, 42 пастромжалар бүрүн септетти-

ген.

Колхозта 42 гектар сиген шөлүн суггарган, сигениң үңүңү эки. Сиген ажаап алышыңыңа ажалдап турар 18 агтарны, 5 шарыны дыштадырып алган, оларның күш-деңгелиң семирткен. Сиген ажаап алып бригада ам ажалдап кирген.

Ээн турган ховуда чаа колхозчу суур тургустунуп турар

Колхозчу бүрүзүңе чырык, культулук бажыңары хандыраы колхозчу түдүгжуларың хундулуг хүлээлгезин болуп. Кызыл районда «Победа» колхозтун түдүг ажалы хуң-бүрүдө өзүп турар. Ол колхоз 1948 чылда организастаыпкан. Ол үндүзүлгениң хуралыңа чаа колхозчу суурун Чедерин суг бажыңа кыларың шийтирилди алганнар.

Амгы үеде ол суурда 53 чурттагы дырбаштары, ийи улуг тараа склад, школа, магазин, кижи болгаш мал эменгезиниң пунктулары база өске-даа дыка хой түдүглар, мал кажалары тутунган.

Түдүгүн шыгыры багай эвес, шүштү түдүглар чагыс-аай хөвир-биле тутунган. Чоокта чаа-ла ээн турган кургак ховуда чараш чаагай колхозчу амдыг-радың хөүлүг төвү болу бергени—Большевин партияның совет чакаткың Тываның анык колхозтары дөш сагыс салып турарында деп чүвени колхозчулар ханыңың-биле билип турар.

Бо чылын тудар план баугаар 1300 кубометр ышкы белеткелчии, оон 600 кубометриң суурга сөөртүп алган, ам 2 бажыңың болгаш бир ийек кажалыңыңа тууду доозур чададып турар.

«Победа» колхозтун баштаар чери чаксы тарылга үезинде бешип түдүг ажалың чугулага көрүп, ол ажалды биче-даа кошкатпай удуртуп ийелге. Ол түдүгжуларың аразында эштер Шырап, Байыр-оол олар мурнакчылар болуп, хүн нормазың үргүлчү акыр күөсөдүп турар.

Колхозтун бүгү өрөгелеринден чүгүлө 20 өреге бажың чок, өске 53 өреге бажың-биле бүрүн хандырылган болуп турар. Бо чылын 11 өреге бажыңың түдүгүн хандырап болгаш келир чылын бүгү колхозчулар сууржуңа бурун зир сорулга салып алган хайнышыңыңың ажалдап турар.

Бо чылын «Победа» колхозтун колхозчулары күрүңден дедир эгитиниң 6000 рубльниң ууун хуусаадыг 10.000 рубльниң чазыңиң алган сөрүк киририң чыгып ажалдап турар. Ол чазыңиң колхоз баштаар чериниң хуралында мурнакчы колхозчуларга берген. Амгы түдүгжулар азырга мергезилдик 4 бажыңчыларың немей кырген.

Улуг бажың Сталинниң бистиң колхозчуларың амыдырал чурттагыңа дөш хуң-бүрү сагыш салышыңыңа хармы кылдыр эрестиг ажалдарың хүлээнип ал турар.

Р. ОЧУР-ООЛ.

Дүжүт ажаап алышыңыңа белеткел

Сиген ажаап алышыңыңа-биле чергелештир дүжүт ажаап алышыңыңа ам улуг үр болбас, удавас эгелээр деп чүве билдинир. Улус-Хем районда Шапаан-Армы МТС дүжүт ажаап алышыңыңа белеткелдерини шалыкын чорудуп турар.

МТС-те комбайнер Бондаристун удуртканы — септелкелчии 8 кижи «Сталин-«ең-6» деп 4 комбайнары, «Коммунар» деп 3 комбайны, база тараа бастарыңа машиналары септеп дооскан. Оон ышкы септепке дарган Г. Цигулев

ак-не ийдекейлиг шалыкын ажалдап. «У-5», «Сталинец-6» деп комбайнарың үүрмек септелгезин дооскан болгаш 3 моторнуң база «ГАЗ-АА» машиналарың 3 моторнуң капитал септелгезин ажалдап.

МТС бо чылын сиген кезер боду чорупу 1 машинаны, боду чорупу 2 комбайны, силос белеткээр 1 машинаны болгаш «НАТИ-АТЗ» деп 2 тракторлары, ышкы чоңдору 1 чаа станогут алган.

В. ТАРЖАА.

Тараа суггарылганың шынары экижидер болгаш темпизин дүргөдөдүр

Колхозчу ховуларың тараа культу-раларың үңүңү эки болуп турар. Чаа-Хол районунуң колхозтары тарааның суггарылгазыңа кичээлчии улгандып турар. Молотов аттыг көдээ ажал-агай артели тараа суггарылгазыңа 24 кижиңиң тургускан, олар 282 гектар тарааны суггарган.

Ол колхозтун тараа суггарыкчылары О. Дажы, Вилчег олар шалыкын ажалдап турар. Суггарылганы чорутушпаан, тараада пок үнүштерини аштап арылгач турар. Тараа шөлүңде 2 биче оң өргө-лериң, күсөлериң үргүлчү өлүрүп келген, олар 24 нажаларың үнүрлерде ажалдап турар.

Моон-биле чергелештир тарааның суггарылгазыңа четпестерни айтыры чугула. Ылаңгыя «Тилелге» колхозта тараа суггарылгазыңа четпес чорудуп турар. Ол колхозтун Терезиниң бугазында суггарылга бригадасы эки ажалдаваан, тараа шөлүңге сугну дески эвес, шөлүң агыстырып, тарааның чамды-заны суггарбайн, кургакта наап чуртчулар бар. Чамдык суггарыкчылар дүңкени үеде сугну чоп ажаллавайн турар, оңу чүгүлө чагыс улаңышыңа агысаш, дүңө удуп хонар чоруктар ийлерен. Тарвактың удуртканы ол суггарылга бригадасы хармысалга чок ажалдаан, элээн үр үе эртин турда, бригада чүгүлө 104 гектар тараа суггарган.

Колхозтун баштаар чери (даргазы эш Балдар) тараа суггарылгазың оварып көрбөй турар. Колхозтун тараа шөлү-нүң 400 аңгы кулаш чери нажалатпай-маан, ыңчангай тарааны мал чип турар чорук база таварышпаан. Тарааның чыгы ажаалагыңыңа оңа сагыш салыры шыгыңың ийсеткен, колхозтарың баштаар черлеринден суггарылгазыңа чоп организастаары, ылаңгыя ол талазы-биле ажалды үргүлчү хынаары чугула.

К. СУНДУЙ.

Малдың продукциязың күрүңе

Чөөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук» колхозтун күрүңе дүң дузаала-газы эки чоруп турар. Хой малдың аяалага, чөмгерилгезин эки чорутканы-биле бо чылын бир хойдан 1 килограмм 250 грамм дүңтү азыгып алган. Ын-

чангап дүң дузаарыңың 348 килограмм планың 397 килограммны ажалдап ажалдажарга, Хойжу эш Дамбаажыңың кадарган хойлары дыка хөй дүңтү берген.

С. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Улус-Хем районунуң «Х» улуг хурал колхозунуң хөжөжөннери шээр маддын тежелерниң дүгүн болгаш чылыңың чедип кыргып алырың шалыкын темпи, биле чоруткан.

Колхозчу хөжөжөннери 29 тежелерниң, 3241 баш хойларың болгаш өшкүлериң дүгүн, 69 баш чылыңың челиң кыргып алган. Баян-Кол сумуда Сталин

аттыг колхозтун хөжөжөннери 2192 баш шээр маддын, 62 тежелниң дүгүн, 92 баш чылыңың челиң кыргып. Бо колхозта хөжөжөннери, Суруңаа, Хоорте, Натип, Сарыгы олар хүнде 15—20 баш хойларың кижи бүрүзү кыргып, шалыкын ажалдап турар. Колхозчуларың кыргып белеткелчии дүгү белеткел черлеринде кирген.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

ВКП(б)-нин Ташкент обкомунун алдыгы пленуму

(Төмүзү, Эгеян № 127 «шын» солунда).

Пленумдун чугаажады айтырымын талашы-биле ийи дугаар чүүлү — «Часы тарылганын түнөлдөрдүн болгаш чайгы ажалдарын чорудар база дүжүт ажаап алышыкынага белеткеп талашы-биле партия организацияларынын согулганын дугайында» ВКП(б) обкомунун секретари эш Дьяков илеткел-кылган.

Тараа болгаш техниктиг бүгү культу-раларнык бедик дүжүдүн алдыры, ниятин-нүн продуктулуг мал ажылын хөгжүдө-ри, көдөз болгаш колхоз тудушкунун сайзырадыры дээр социалисттиг чарыш-областа калбарып турарын илеткелчи айткан.

Чамдык районбар, колхозтар болгаш машина-трактор станциялары чакы тарылганы агротехниктиг бедик дендеге 10—12 ажал хуньнерин дургузунда чедишкенин эртерини эш Дьяков оон ынай демдегелген. Танды районга чакы тарылга үзүндө чакы хову ажалдарын кыска хуусаа иштинде эртеринге улук ролдыг болган, дүргөн ажалдарларнын кайтамчыктыг шим-чээкинин торутуунга база чугаалаан.

Балтазынчык машина-мал ажылынчын станцияларын болгаш Бай-Хаак МТС-тин трактористери эштер Пахорюкко болгаш Исакон олар шак грфинги бар-мындаалан эки ажалдаан. Тарылганы дүргөн доозарыч аргаын Бин-Хем районда ажалда чорутканында, ол район тараа болгаш өскө-даа культу-раларнын тарылганын областа бир дуга-рында дооскан.

Улгатыр катыштырган колхозтарга чакы тарылганын эртерини илеткелчи оозаап демдегелген. Ол колхозтарда ажал болза, өскө артелдерден эки бо-луп турган. Ниятинчү күш-ажылынга колхозчуларнык идепкейи бедөн, күш ажылынчын сагылга чуруму дыка быжы-лан. Бо талашы-биле партиянык эге ор-ганизациясы бодунуң ажылынчын идея-политинтиг денделин дыка бедиткени, колхозчулар болгаш механизаторлар-биле бодунуң харылазын быжыгала-нынын болгаш калбартыканын амыш-биле ол колхозтарнын ажылы эки бо-луп турар. Коммунистер болза, колхоз бодунуң эртеринин хамык участоттарына мурнагыч болуп, күш-ажылга бодунуң улгетери-биле база болышевичи чал-быштыр сөзү биле тараагыларын боду-нуң талашына тыртып алган.

Чакы тарылганын эртеринде чам-дык улук четпестерин илеткелчи ооң-биле кады демдегелген. Ол четпестерин кол чүүлү болза, ВКП(б) обкомунун бюрүзү болгаш партиянык чамдык рай-комнары чакы тарылга кампаниянын агротехниктиг хуусааларда эртеринге бүгү күштерин мобилизастаар талашы-биле база МТС-терде болгаш совхозтар-да трактор партиянын ажалдаар талашы-биле база-ла четпес ажалдаан.

Ногаа, картофель болгаш хөй чылдар-да үнер сипенер тарып планын күе-сетпезе, база ол ышкыш үрезиничи быж-кы суурун тургуспаан колхозтар баш-таар черлери ооң-биле улук алдаганды кылган. Бо четпестер болза, көдөз ажал-агынын областа эртеринде болгаш районнарык көдөз ажал-агы кыл-диетери багай ажалдап турганында хам-маржыр деп илеткелчи чугаалап тур-ган. Эш Дьяков партия обкомунун В пленумунга болган шүгүмчүлөрдөн партиянык түнөлдөрдүн кылганын.

Колхозтарнык кур күштерини шын организастаар, ажалдаар, чайгы ажал-дарны эки эртерин дээр база чаа дүжүт ажаап алышынага белеткеп дээр социалисттиг чарышты калбартыр талашы-биле айтырылганы илеткелге улук черин эмелдеш.

Ажаап алышыкы кампаниянык бел-леткел, ниятинчү мал ажылынча чам сууру тургузары партия, совет органи-зациянык болгаш колхозтарнык удуртукчу-ларынын чугула сорулганы болур деп илеткелчи демдегелген.

Ам чугула сорулга болза, тракторлар, комбайннар болгаш көдөз ажал-агынын өскө-даа машиналарын ажаап алышыкы кампаниянык белеткелдеринче болгаш септелгенин чедишкенин доозарычче улук күштерин мобилизастаар чугула. Бо ажалды талашы-биле улук четпестер бар болуп турар. Июнь 10-да МТС-тер болгаш совхозтар чам-гыс-даа комбайн септевен, Улуг-Хем, Бин-Хем болгаш Барын-Хемчик район-нары тараа ажаап алышыкынын боду-дун машиналарын септезинге кир-бөз. Мындыг байдалдар-биле моон сонгаар эптежиң болбас деп чүвени илеткелчи айткан. Колхозтар болгаш совхозтар машина септелгенин кирер, тараа ажаар болгаш кургадыр черлерин аштап арылганы, тараа саваларын сеп-тээр, деңзи ажал-агынын корум-чурум-дугу тургускан турар ужурул. Ажаап алышыкына чедир 150 трактористери, 25 комбайнларын, нарын молотилка-ларын 30 машинистин база тараа арылганы машиналарын 10 машинистин немей белеткээр керек деп эш Дьяков чугаалаан. Ындыг болза-да, бо талашы-биле ол каадырларны белеткеп турары дыка четпес.

Көдөз болгаш колхоз тудушкунун талашы-биле айтырыпта илеткелчи улук кичээлини салып, тудушкунуң тем-пигени оожум чоруп турарын шынчыл-шүгүмчүлөп, четпестерин эдилп алыры-нын орун айткан.

Июнь 15-те медээ-биле тудушкуну планын областа 2,6 хуу күсеткен, Танды, Тес-Хем, Бай-Тайга, Каа-Хем болгаш Кызыл дээр ышкыш районнар ажалга талашы-биле бажын кирбөз. Мал кажааларынын тудушкуну планын бо чылдын беш айларынын иштинде чүгүл 2 хуу күсеткен. Чөөн-Хемчик болгаш Сут-Хөл районнарында бо чы-лын малга чамгыс-даа оран-сава тут-паан.

Байдалды экижидип алып дээр болза, коммунисттерин болгаш комсомолчулар-нын 35 хууун бригадаларынча илукчу-лар, бригада бүрүзү, туу-тус колхозчу-лар бүрүзү график өзүгаар ажалдарын бурун күүсөдир дээр тудушкуну черин-ге социалисттиг чарышты калбартыр керек.

Көдөз ажал-агы артелдерин моон сонгаар организастаар-агы талашы-биле быжыгалаарына партия райком-нарынын болгаш партия эге организа-цияларынын сорулгаларына илеткелчи доктаган. Чаа-Хөл, Чөөн-Хемчик, Барын-Хемчик, Бай-Тайга районнарынын удуртукчулары МТС-терин ажылынчын илукчын эки кирбес, механизаторларын ортузунга агитас-массалыг болгаш политика ажалдар дугайында сагыш салбайн турар. Көдөз ажал-агы ар-телинин Уставын каржысы-биле үрээр чорукту бодунуң турар. Мал ферма-ларына малдарын согар, колхозтун черин сачтыгдал чарыгдар болгаш оон-дөө өскө. Бо бугу чоруктар болза, партия организациялары тараагыларнын орту-зунга кияжидилге ажалын ам-даа чет-пес чорудуп турарын, хөй-ниятинчү хөргөзгөн камгалап камнаар хары-салгане кияжидер ажалдык өзөөнүн, партиянык кеңигүннери болгаш канды-дарты күрүнениң өнчү-хөргөзгөнне харысалганы болурун кошкандып тур-арын чугаалап турар. Бо болза улук четпес чорук, ону узуткары чугула деп илеткелчи чугаалаан.

Ам кол чүгө болза, ажаап алышыкы кампаниянык эки белеткенир болгаш оон кыска хуусаа иштинде бедик ден-нелге эртерин болур. Тараа дуналга-зынын талашы-биле болгаш МТС-терин ажалдап бергени дээр төлөөр телеви-дерин хуусаа бетинде үзе санажыр. Колхозтарны үрезин фондузу-биле долу кандыар хүлээлгени алдарлыгы-биле бир дугаар ээлчеге күүсөдир.

Эш Дьяковтун илеткелчин талашы-биле санал-шүгүмчүлөрдө 10 кияш идеянык киришкен.

Партиянык Бин-Хем райкомунун секретари эш Огаркин чакы тарылганын эртеринин чедишкенин болгаш ситен ажаап алышыкынын болгаш дүжүт алышыкынын нампанияларын эр-терин-биле районда телевиденин хемчеглер дугайын чугаалаан.

Мал ажалында ажалдап турар ком-мунистер ниятинчү мал ажылын хөгжү-деринчү үш чыл планын күүсөдир бол-гаш ажал чүгөдир дээр социалисттиг чарышты калбартып чорутканын база бо талашы-биле улук чедишкенин чедиш алганын оон ынай эш Огаркин чугаалаан.

Партиянык Танды райкомунун секретари эш Шкляев чакы тарылганын үзүндө механизаторларнын дүргөн ажалдаар ажалынын дуржулганын сол-чуп чугаалаан. Ооң-биле чегелештир ажалды багай планнап турар дугайында көдөз ажал-агынын областа эртерин ажалдап чарыштын шынчыл шүгүм-чүлөгү таварыштырган. МТС-терин болгаш ММС-тин бодунуң сан-хөө планнары шынчыл чорукка дүүлөй турар. Чижээ, «Чаа орук» колхозта ажалдап турар трактор бригадалык 400 гектар черин үш трактор селкя-лары-биле чаштырар деп дааскан, ы-на чарга айт-биле чаштырар үш селкя 500 гектар черин чаштырар ужурул деп телевиден. Мындыг ажалыг чоруктар чайгы чег ардарлыгында база-ла бар болуп турар.

Барын-Хемчик райкомунун дарга-зы эш Чанзан-оол эң эки колхозтар-нын, бригадаларнын ажалынын дуржул-ганын чугаалаан. Ындыг болза-да че-дишкенин дугайын чугаалаан, чакы тарылга үзүндө турган улук четпестер дугайында барык чүн-да чугаалаан.

Чакы тарылга үзүндө партиянык политика ажалды организастаар дугайында пленумга партиянык Сут-Хөл райкомунун секретари эш Албаев чуга-алаан. Социалисттиг чарышты калбар-тып чорутканын, колхозтарга агитас-мас-салыг болгаш политика ажалдарын эки организастааннан район болза, чакы хову ажалдарынын планын че-дишкенин күүсөдир, ооң-биле быжык дүжүттүн үндөсүн салган.

Ажал-агынын ол чугула кампания-зы—чаа дүжүт ажаап алышыкынага ам бистин колхозчуларынык идепкей-ди белеткенип турар деп эш Албаев чуга-алаан.

Партиянык Улуг-Хем райкомунун секретари эш Верзилин колхозчулар-нын күш-ажылга кираттезин чуга-лап, тараагыларын идепкейли эртен чылдазындан бо чылын дыка бедик болуп турар деп демдегелген. Партия-нын эге организациялары болгаш партия райком партиянык политика ажалды кампания өзү-биле чорудуп турарын эш Верзилин шүгүмчүлөгөн. Бистин партия организациянык хөй коммуни-стери партия даалгалары чок, бо чорук болза, партия организациянык ролон колхозчуларын болгаш механизатор-ларнын мурнуна чингедиң турар деп демдегелген.

Областын план комиссиянык на-чалыгы эш Томиллин Тывага ногаа болгаш картофель культуларынын тарылганын калбартырын чугула деп колхозчуларын кыйгырган.

Моон чижээ районнарынын, улгетир бодунуң черлерин, интернаттарын, эм-нелге черлериниң дузаалар ажал-агы артелерин көргүзүп болур ужурул.

Чайгы хову ажалдарын, ситен кезиш-кенин болгаш тараа ажаап алышы-кынын нампаниянык белеткенири-ге болгаш эртеринге партия органи-зацияларынын, совет болгаш ажал-агы органиациянын кол сорулганын тодарт-паан делгеренге доктаалды пленум үндүргөн.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Колхозтун партия эге организациянык секретари.

Башкы Сталинның ажалдары-биле холбаштыр тыва дылды улам сайзырадыр

Башкы Сталинның «Марксизм болгаш дыл эртеминин айтырыгы» деп шыларангай ажалды дыл деп чүл, оон кияш ниятелинеге укур-дузанын дугайын дылдык эртен удеги төөгүзүнүң амгы болгаш келер удеги хөгжүлдөсүнүн дүрүмнерин дугайын өөредип турар. Дыл эртемин дугайында Сталинчы генналь-дик ажалдар болза, бүтүл-ле марксисти эртемнерин, оон иштинде дыл эртемин оон ынай хөгжүткен, чаа шыларангай ажал болур. И. В. Сталин «Марксизм болгаш дыл эртеминин айтырыгы» деп алдарык чогаалына дыл эртеминин кол чугула айтырыгларын шыларангай угаан-биле тодартып билдинтир болгаш четкили-биле айтты берген. Ол ажал философия, төөгү, биология, дыл эртемин улам байыткан болгаш оон ынай хөгжүткен. Дыл эртемин дугайында Сталинчы шыларангай ажалдар, делегей эртемин, бир дугаар ээлчеге совет дыл эртемин моон сонгаар хөгжүдөсүн чаа эртерде болган.

И. В. Сталинның «Марксизм болгаш дыл эртеминин айтырыгы» деп ажал чамгычтыг ханы чогаалы марксисти-ниниң эртемге канчаар-даа аажок улук салышкын болбушан, бистин совет дыл эртемин, оон иштинде национал улустарнык литературлуг дыл-домаан көдүрүп сайзырадырына чаа орумту аныткан.

Дыл эртемин моон сонгаар сайзыра-дырда чүнү канчалза чугула дээр дугайында башкы Сталинның айтканы: «Дыл эртемине аракетчин өзү-чүрүмү узуткары Н. Я. Маррның чарыгы-лардан чайлаш, дыл эртемине марксизмниң шиндээди алыр—мен-не боаарыма, совет дыл эртемин кай-шыкты болур орук мындыг болур-дур» (И. В. Сталин, «Марксизм болгаш дыл эртеминин айтырыгы», ар. 29).

И. В. Сталинның «Марксизм болгаш дыл эртеминин айтырыгы» деп ажалдык үнүп келгени совет киялирге, оларнын мурнагыч эртемине канчаар-даа аажок улук байырлап болган. И. В. Сталинның ол шыларангай ажалынын үнени-биле бистин совет дыл эртемин-ге, оон хөй национал совет улустары-нын национал дылдарына, ылаңгыя ажал бизинтиг дылдарнын сайзыра-рына чаа эртерде кылдырган.

Литературлуг тыва дыл—эн-не анык дыл болур. Литературлуг тыва дыл чүгө 1830 чылдан, бизик тывылганын-дан сонгаар сайзырап келгени ыма-даа билдинтир. Совет чазактын, Ленин—Сталинның улук партиянын национал политиказын ачызы-биле Совет Тываның социалист экономи-ка, национал хевирлиг, социалисттиг утка-шынарлыг культуразы өзүлүк чек-телиншкенин чедиш алган. Шаян-дакы үжүк бизик чок, бүдүүлүк чор-ана тыва улус, Совет чазактын, боль-шевик партиянык доктаалы сагыш-салышкынын ачызы-биле төрөөн дыл-дын кырынга бодунуң социалисттиг культуразын чайынанчаа-биле чек-тедирип турар.

И. В. Сталин дыл хөгжүлдөсүнүн дүрүмүнүн дугайында мына деп айттыр турар: «...Дыл, ылаңгыя ооң сло-варлыг составы барык-ла үзүк чок шимчээшкенине туруп турар. Улгетир болгаш көдөз ажал-агынын, сал-дын болгаш транспорттук, техниканын болгаш эртемниң узуткел чок өзүлдөсү болза, оларнын ажалына эржегон чугу-ла чаа-чаа өскө болгаш чугаа-домак-тар-биле дылдык словариниң немештир додуртунган турарын дылдан негеп турар. Ычангаш дыл болза, ол негел-дери шүүт-ла көргүспүшөөн, боду-нуң словарин чаа-чаа өскө-биле дол-дур, бодунуң грамматиктиг тургузуун сайзырадыр» (И. В. Сталин «Марксизм болгаш дыл эртеминин айтырыгы», ар. 9).

Тыва литературлуг дыл база-ла ы-ндыг хөгжүлдөсү болуп турар. Тыва улустуң социал амдыралынага ажал-агы, культураның чаа-чаа өскөрлиш-кенири-биле болгаш национал бизик-тиң тывылганы-биле, тыва дыл ли-тературлуг, чамгыс-аай дыл болган. Бо ара-зында, ол бодунуң словарий составын үндөсүн дылдың материалдан бол-гаш орус дылдан үлгерлеп алган чаа-чаа өскө-биле байыткан. Дылдын грамматиктиг тургузуу улам экижип сайзыраа, эртеринчү өскө словарь составында казытылып, чамдык сөс-терин ажалдаар утка-шынары өскө-рилген. Сталин башкынын өөредип тур-ары ышкыш, тыва дылдың структура-зы, оон грамматиктиг тургузуу болгаш кол словарий фондузу өскөрлибейн, ооң словарий составы байып, грамматиктиг тургузуу экижип келген. На-ционал культураның, тыва дылдын хөг-жүлдөсүнө улук орус культура оон мурнагыч байлак дилы канчаан-даа аажок чогадыкчы савдар хамаарылга-зын көргүзүп турар.

Мурнунда политикаын, эртемин, техниканың талашы-биле сөзү адыы чораян тыва дыл ам мурнагыч байлак улук орус дылдың чогадыкчы хама-арылганын болгаш үндөсүн дылдың иштин чегелешкек хөгжүлдөсүнүн ачызы-биле классиктиг чогаалдары тыва дылга оңдурду болгаш улусчу чогаалдарын төрөөн дылга парлап бо-лур арты берген. Совет эрге-чары-ганын чылдарында тыва дылдын сло-варий составын бааны-биле чаа, социалисттиг ниятелиңде негелдери хандырып шыдаар дыл болуп хөгжө-өн. Төрөөн дылдың словарий составында

чаа болушунуңарны, угаан илергей-лешкенин илередиң шыдаар чаа сөстер көүдөсүн. Чижээ, «коммунизм», «партия», «революция», «колхоз» «школа», «совет», «социализм», «об-ласть», «район», «трактор», «столо-вая» дээр ышкыш сөстер төрөөн дыл-дың сөстери болу бергилген. Тыва дыл-дын орус дылдан үлгерлеп алган сөс-тер-биле байып турары—эржегон чугу-ла, ыңдыг турар ужурул, дүрүм өзү-гаарты болушкун болур.

Оон ачызында Ленин—Сталинның шыларангай чогаалдарын, орустун болгаш советтин алдарык чогаалдарын тыва дыл кырынга оңдурду болур арга чедиш алдыган. Күрүнениң культу-ра, албан черлеринин ажал херекте-рин тыва дыл кырынга чорудуп, школа өөредилге черлеринге бүгү эртемнери төрөөн дылга чедишкенин-биле өөр-нөлүк, политика, техниканың, чечен чо-гаалдык болгаш өөредилгениң нома-рын, солун, журналдарын тыва дыл кырынга парлап үндүрүп турар. I—VII класстарга хергелээр тыва дылдын өөредилге номнары—грамматикалар болгаш номчулга номнары чогаатылып үндүлгөн. Ылаңгыя тыва дылды моон сонгаар шинчилеп өөренириңе үндөсүн болур кылдыр тыва дылдың синтакси-синиң, морфологиязын өөредилге номнарын чогаатып үндүргөн. Совет Тываның чогаалчылары болгаш журнали-стери төрөөн дыл кырынга чаа шүлүк-терин болгаш рассказтарны бизип, областың национал театрынын арти-стери тыва дыл кырынга классик чогаал-чыларынын болгаш совет чогаалчылар-нын пикирин чедишкенин ойнап турар. Бо болза литературлуг дылдың чедишкенири болур.

Ынчалза-да, литературлуг тыва дыл-ды улам хөгжүдөр талашы-биле теория-лыг болгаш чамдык практика ажал-дар чыдып каап турар. Сталин баш-кынын айтканы ышкыш, дыл эртемине-ге четпестер—бир черге таптап турар чорук, булдуга стиг айтырылганы шүгүм-чүлөсүн чөгү, анархия бисе база бар турар. Оон түнөсүндө тыва дылдың эртем грамматиказы, орус дыл-биле денчелге грамматиказы, словарьлар мынчага чедир үмзөөн, тыва дылды башкыларынын методиказы амдыга чедир чок, дыл башкылашканында көсүп турар багай демдектерин хөй кези төрөөн дыл эртемине хамаарып турар. Тыва дылдың диалектологияын (чер-черин сөс аялгаларын) чып шин-чилээр ажал чорувайн турар.

И. В. Сталинның дыл эртеминин дугайында шыларангай ажалы үнени-нин сонда, аңаа үндөсүлөш, тыва литературлуг дылды сайзырадыр бол-гаш оңу школарга башкыларын эки-жидер талашы-биле чамдык ажалдар чоруттугулаан. И. В. Сталинның «Марксизм болгаш дыл эртеминин ай-тырыгы» деп ажалынын дугайында болгаш анаа холбаштыр, дыл эрте-мин яныз-бүрү айтырылганын дуга-йында албан организация, школа өөр-дилге черлеринге лекцияларын кылы-лаан.

Область башкыларынын август кон-ференциянык болгаш чайгы өөредил-генине И. В. Сталинның дыл эрте-мин дугайында өөредин берымдалаш, школарга төрөөн дылды башкыла-рын экижидер дугайында тускай лек-цияны кылган.

Октябрь айда областың эртем кон-ференциянын чымылдырган. Аңаа И. В. Сталинның дыл дугайында шыларан-гай ажалдарына үндөсүлөш, тыва ли-тературлуг дыл-домакты болгаш наци-онал чечен чогаалды моон сонгаар хөг-жүдери дугайында айтырылганын чугаалашкан. Эртем конференциянын киржикчилери тыва литературлуг дыл-домакты хөгжүдөр ажалда четпестери ылаңгыя ол ажалды кылмып турар об-ластың дыл, литература болгаш төөгү-нүң эртем-шнчилел институтунун, улус өөредилге органнынын обла-стың ном үндүрер черинин, солунар редакцияларынын ажалында четпестер-нин илередиң айтканы.

Бистин бизик ажалынык кол чет-пес чүгө—тыва шын бизилгенин дүрүм-үндө чамдык маргыдалыг айтырыл-ганын үзе шийтирлеткиндей тура-ры болур. И. В. Сталинның дыл эрте-мин дугайында айтышыкынага үн-дөсүлөш, областың эртем конферен-циязы тыва шын бизилгенин дүрүм болгаш орфграфтиг словарин немел-де, казыдаларын кирип тургаш, за-пат үндүрерин негез. Башкыларын болгаш литература ажалдакчыларынын киржилгези-биле терминология комиссия-зы иш удаа сумелкинини чорудуп тургаш, ону белеткээр. Ам олар бүдү-рүлдө туруп турар.

Дыл болза ниятелиңде хандырып тур-ар деп башкы Сталин өөредип турар. Ычангаш оон бизик, оон бизиктиң дүрүмү бүгү чонуну, ниятелиңди бо-лур. Моон ужурунда шын бизилгениң дүрүм шүүт-ла үзе шийтирлеткин дү-рүм кылбайн, бир чыл хиреде ажалыч чонунуң санал-оңалын алыры-биле ону терминология комиссиязындан ам түр үндүрүп турар. Бо дүрүмде 1941 чылда үнчөг чүдүлөр барык-ла хевээр эртен, Ынчалза-даа бооста-биле адаар сөстер-нин (аыт, оыт); чамдык нарын болгаш хураангайлатыган сөстери (нарануш, ушбулуң, эмжеко), болгаш орус дыл-дан үлгерлеп алган чамдык сөстерин кокуматарын шын бизиң талашы-биле берге айтырылганын тургулаан.

Дыл хөй савалдарнын сонда термино-логия комиссиясы бодунуң савалын кирип турар.

Дылдың бүгү айтырылганын сумел-ежи, шийтирлээрине бирги ээлчеге литература ажалдакчылары болгаш баш-кылар идепкейли кирип уурулуг. Ындыг турбурже, бистин областың ыла-ңгыя районнара ажалдап турар башкы-ларын боттарынын идепкени анаа көргүспөй турар. Шын бизик-сениң өөредилге номнарын шыларангай дугайында рецензияларын, боттук савал-дарны бирги ээлчеге олар бээр ужу-рул, чүге дие, олар ооң-биле ажалдап, урулганын кирип, ажалыч чонун ортузунда ажалдап турар болганда. Моон ужурунда дылга хама-арышкан бүгү айтырылганы шийтир-лээрине башкыларын боттук кирип те-гезин бис дил турар бис.

И. В. Сталин дылды сайзыраарын, оон кол словарийг фондузун, словарий составын болгаш диалектологияын өөренип шийтирлээр, терминологияын сайзырадырын улусу-биле чугулап көр-ген.

Ам уде обл үзүсүмүнүң чанында тер-минология комиссиясы И. В. Сталинның ажалын башталга бодуруп алгаш, бо-дунуң ажалынын талашы-биле чамдык хемчеглерин чорудуп эгелзэн. Дыл, литература болгаш төөгүнүн эртем-шиң-дел институтунун кылмып турары—орус тыва словарин ам-даа хынал, эдилп тур-ар. Ол словарьге, улук байлак орус дылдың кол словарийг фондузунун сөс-терин бээрин оралдажып турар. Ажалыч чонун дылга үр маңап келген ол ы-ндыг чугула словарин ынаа үр үенин иштинде саадып турар чорук бистин бурууус болур-дур. Ынчалза-да оон дүргөн кыла кааптар күш институту чедишпейн турар.

Улук орус культурага, оон шыларан-гай байлак дылдына бистин чурттуң бу-гу улустарынын ынакшылы канчаар-даа аажок улук, ол—бистин улустарнын чамгыс-аай, найыралдыг интернациона-лизмниң, аны-дунамшынын төрөөн дыл болур. Ычангаш ол дылды өөр-енип алырына болгаш национал дылды сайзырадырына иди бээр кылдыр, орус-тыва болгаш тыва-орус словарий-рин дүргөн үндүрерин ажалыч чон дүр-м өзүгаар негеп турар. Ычангаш бис орус-тыва словарин бо чылдың төнчү-зүндө, тыва-орус словарин 1953 чылда үндүрер деп оралдажып турар бис.

Орус дылдан үлгерлеп алган сөс-терин шын бизиң талашы-биле моон сон-гаар орус дылды эки шиндээди өөр-енип алып дээр, оон кол хеврин өскө-ртпес арганы онза барымдалаары чугула.

Чаа терминынын тывар талашы-биле бистин практикасты чоргалтап бол-лур чедишкенин дыка хөй. Политика-нын, эртем, техниканың, чогаалдарын оңдурду турар уде, тыва дылдын словарийг фондузунун сөстери-биле оңдуртумас берге сөстери кайы-бир билимис «чаа» тыва сөс-биле ийкте билимис диалект-биле оңдурдуларын орунуга байлак орус дылдың сөзүн ол хевээрин херглээр чугула.

Грамматика талашы-биле бисте чедир шийтирлемеэн айтырылганы дыка хөй. Ленинградтын, Москваың база Абазан-нын дыл эртемдеринин болгаш тыва студентилерин кирилгези-биле кыска хуусаанын иштинде тыва дылдың эртем грамматиказын чогаатып үндүрер деп, улук сорулга салдынып турар. Тыва дылдың тускай эртемчилери эштер Пальмбах, Наделяев, Исханов оларнын ол талашы-биле кылган ажалдары бар. Ам чүгө ол ажалдарын түнөй сумел-ежи сиридеп кылгыр арткаан. Оон аң-гыя эштер М. Биче-оол, Ф. Исханов оларнын чогаатыны тыва школарнын 5—6—7 класстарына өөредилге нома-ры—тыва дылдың долу грамматиказын чогаатырына кол материал болуш шы-даар.

И. В. Сталинның дыл эртеминин дугайында шыларангай ажалынын сонда, ажалыч чонун ортузунда бизикти билбес болгаш биче билер чорукту дүргөн узуткаар сорулга-биле улук улустун бизикке өөренир «Узут-лелин» парлап үндүргөн болгаш ам улук улуска хергелээр номчулга номун эштер Биче-оол, Сарып-оол олар кылмып турарлар. Ооң-биле кады, бизик бөл-гүмнеринге орус дылды өөренир өөр-дилге номун база чогаатып эгелзэн.

Бизикти билбес болгаш биче билер чорукту узуткаар, тыва, орус дылдарын өөренири—литературлуг дыл домакты сайзырадырынын кол айтыры болур. Бистин чуртка коммунист ниятелиңде чедишкенин туруп тургузарда, оон тургузукчуларын марксизм-ленинизм-нин теориязы-биле чепсегээр ажалыч чонун марксисти-ленини дыл эр-теминчү билгери-биле, ылаңгыя

Школаларны чаа өөредилге чылынга үлегерлиг белеткээр

★ Колхозтун школазында ★

Чаа-Хөл районун Кызыл-Даг сумузуң Ач-Хемде Шверни аттыг колхозтун школазы чүгө эртен өөредилге чылында туттунган чаа школаларның бирээзи. 1951—52 чаа өөредилге чылында школары чедишкенин белеткээр дээш колхозчулар азымак аякылдап туралар.

Иланда көрдүнгени өзүгээр, чаа өөредилге чылында ийи аал ишти чурттаар башкылар бакынын тудар болгаш школары кышалал септээр, чаа мебельдер, белеткээр ужурул турган.

Май 20-ден, эгелеш, колхозчулар школа септелгенине 8 эң шыраак бызачылыгы тургусканын түңнелинде, ийи эрээл башкылар бакынын кол тудуу доозулган. Ам чүгө адыкы, үстүкү шалазын, кышазын, печказын кылыры арктан.

Школа септелгенине 12 муң трамман, 350 чуга маназы болгаш 90 метр дурттуг одаар ыш кажазын тудуп белеткээр.

Школаның 561 кубометр одаар ыштын, ооң иштинде 100 кубометр одаар ышты школа чанында, а оон артканын черде хал белеткээр. Ол ышкыш школа чанында кудукту кылырын доозарында чедирген. Школа септелгенин чедишкенин доозар дээш, колхозчулар боттарында бедик хүдээлелерин аң септелгени июль 15-те бүрүн доозар дугайында шийтирлеп, районук бүгү школаларын ыска хуусаада чедишкенин доозарында иденкейлиг иржириге өске бүгү колхозчуларын, амылчын албан-хаакчытарын социалист чарыска кыйгырган.

ВКП(б) райкомунун бюросу болгаш райүүсүм Шверни аттыг колхозтун колхозчуларын кыйгырын деттип, колхозчуларын кыйгырын бүгү колхозчуларга, амылчын албан-хаакчытарга таныштырып, боттуг хүдээлелерин база алдыраын партия эге организацияларын секретарыне дагып, тускай доктады үндүрген.

Р. ХУНАЙ-ООЛ.

★ Улуг-Хемде чаа школалар тудуу ★

Улуг-Хем районун Эжымде Калинин аттыг колхоз 1951—52 өөредилге чылында уткуштур бодунга чеди чыл колхозтын акыдар дээш, четчири-биле белеткенмишаан, школа тудуун ам шалыпкыны-биле чорудуп турар. Ук школары чаа проект өзүгээр болдуруп, 17 өрээл кылдыр туткан.

Ам өрээл бүрүзүнде-ле 13—13 ышты салган. Тайгада 600 аягы чүдүктү кезип кезип, 1000 аягы маназы дилгеш, машина оруунче сөөртүп турар.

Школа тудуунда колхозтун тудуг бригады (бригадир эш Комбу-Баир), кижигүнери эштер Канчыр-оол, Баир, Кызыл-оол олар кончуг эки аякылдап туралар.

О. УИНУК-ООЛ.

Улуг-Хем районун «Х Улуг хурал» колхоз бо чылын чаа школагы болган. Эртен чылдарда колхозчуларын уругдары Би-Хем районун Бай-Кол сумузунда Сталин аттыг колхозтун эге школазына өөренип турган. Ам «Х Улуг хурал» колхоз тускай школары тудуп алган.

Колхозчу Х. Биче-ныстың удуртаны тудуг бригадыга 4 класстыг эге школары тудуп тургусканын иденкейлиг шудургу аякылдаан. Бызачылар Багай-оол, Пар-оол, Бухатов, Кричын олар амыл нормазын үргүлчү ажыг күсөдип келген болгаш шалыктын амыл-иши чоруун көргүскөн. 1951—1952 чаа өөредилге чылында колхозчуларын уругдары чаа школага өөренерлер.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

Чаа өөредилге чылынга белеткел эки

Школаның өөредилге ижизидилгелг амылчыны эки болуру, ооң чайгы белеткелден бүрүн хамааржыр ужурул.

Бо талазы-биле Сүт-Хөлдүн Хөлчүктүг эш М. Тадар-оол эргелекчилээр эге школа келир өөредилге чылында чедишкенини-биле белеткенип турар.

Чул дие, 500 кулаш одаар ышты план өзүгээр келеш. Язы-бүрү хемчээдин 1931 кубометр маназы дилип белеткээр. Ам кол тудуглар болгаш аап-саап септелгелер идин-не чоруп турар. Өске чугай, кагаз, шил, дозу дээш ышкыш, тудуг материалдары четчири-биле сөөртүп алдынган.

Школаның тудуг, септелгенине эштер Саидыч, Харбаа олар эки иржиң туралар.

Ычангаш келир өөредилге чылынга белеткелди хуусаа бетинде эки шынарлыг доозары-биле аякылчынар болгаш бызачылар куженишкенин аякылдап, бот-боттарынын аразына социалист чарышты салбарктан. Ооң түңнелин 7 хонгаш-ла «Ударник» деп хана солунга бижип турар.

О. ХАЛЫШ-ООЛ.

ССРЭ-жүн Даштыкы Херектер Министерствозунда

Даштыкы херектер министрлериниң орадакчыларының Парижте чөвүлел хуралы Атлантика пактызының, АКШ-тын шериг баазаларының талазы-биле чүүл-дү хунуң чугаалажыр айтырыгларына кирир дугайында болур чогууру-биле шийтирлептер билек, даштыкы херектер министрлериниң Чөвүлелиниң чөвүлел хуралына бодунуң төлээлекчизин Вашингтонче саадал чокка чорударына Совет чазактың белиниң айткан нотаны Совет чазак бо чылдың июнь 4-те АКШ-тын, Великобританияның болгаш Францияның чазактарына чорудуп берген деп парлалгаа моок мурунда-ла дайынаткан турган болгай.

АКШ-тын, Великобританияның болгаш Францияның төлээлекчилери орадакчыларының Парижте баштайгы чөвүлел хуралына июнь 15-те ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министриниң орадакчызы А. А. Громыкога бир дөмөч хары ноталарын тудусканнар. Атлантика пактызының болгаш АКШ-тын шериг баазаларының дугайында айтырыгы хунуң чугаалажыр айтырыгларын дуртуктуруп алырынга кандыг-да депшиле турбастыр деп чүвени июль 4-теги совет нотаның алдынганың соонда болган даштыкы херектер министрлериниң орадакчыларының Парижте баштайгы чөвүлел хуралы көргүскен деп ук үстүнде хары ноталарда чугаалап турар. ССРЭ-ниң иржиңки болбайн турары Атлантика пактызының дугайында айтырыгы чугаалажыр көөрү даштыкы херектер министрлериниң Чөвүлелиниң эргезинге кирбейн турар деп АКШ-тын, Великобританияның болгаш Францияның чазактары алдынган айтырыгы чугаалажыр көөрү боттарының «кузевейн» турарын бо удаада ындай чылдак-биле чажырганнар. «Дөрт күрүнелерин даштыкы херектер министрлериниң хунуң чугаалажыр айтырыгларының талазы-биле бүрүн дутурулганы орадакчыларын дамчаштыр чедиң алыр-дыр деп моон сонгаар кандыг-да орадакчыларын кылбайн, ол-ла орадакчыларын Парижте дутурул чедиң алган айтырыгларының үндезинге ужурашкылар» деп ындай санал ук ноталарда база бар болуп турар.

АКШ-тын, Великобританияның болгаш Францияның Москвада элчин черлери айтынган ноталарын хоолаларын ол-ла хүн ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозунга чорудуп бергенер.

Дөрт күрүнелерин даштыкы херектер министрлериниң орадакчыларының Парижте баштайгы чөвүлел хуралында ССРЭ-ниң төлээлекчизи А. А. Громыко июнь 20-де ол-ла хуралга АКШ-тын төлээлекчизинге Совет чазак-тын хары нотазын тудускан.

Совет чазактын нотазының сөстөрүн чугаалап турары болза:

«Дөрт күрүнелерин Парижте кылдып турар чугаалажыкшынарның дугайында Американың Катипкан Штаттарының чазактың бо чылдың июнь 15-теги нотазы-биле ССРЭ-ниң чазак танылып көргөн, дараазында чүүлду меделгээри эргезок чугула деп санап тур.

Даштыкы херектер министрлериниң орадакчыларының Парижте чөвүлел хуралы Атлантика пактызының болгаш АКШ-тын шериг баазаларының талазы-биле чүүлду хунуң чугаалажыр айтырыгларына кирир дугайында болур чогууру-биле шийтирлептер билек, даштыкы херектер министрлериниң Чөвүлелиниң чөвүлел хуралына бодунуң төлээлекчизин Вашингтонче саадал чокка чорударына белинин Совет чазак бо чылдың июнь 4-теги нотазында меделгээр болгай.

Бирээде, америк шериг баазалары болгаш Атлантика пактызы болза, Европада дүңшүгүрүлгү байдалдың кол чылдагааны болуп турар болган ийде, Европада байдалдың дүңшүгүрүлгү намдалырын эргезок чугулазын АКШ-тын чазак, Великобританияның болгаш Францияның чазактары ышкыш, база-ла хүдээп турар болганда, ол чүүлдерин барымдалаш, Совет чазак Атлантика пактызының болгаш АКШ-тын шериг баазаларының дугайында чүүлду дутурушуман чүүл кылдыр даштыкы херектер министрлериниң Чөвүлелиниң чугаалажыр айтырыгларына кирир эргезок чугула деп санап тур.

Атлантика пактызының болгаш АКШ-тын шериг баазаларының дугайында бодунуң саналдаан айтырыгы чугаалажыр көөрүндө Совет Эвилелин ойталап болза дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлериниң чөвүлелиниң чыгыдырып болур дээр шак ындай мырнай бичи-даа үндэин чок чорукту АКШ-тын, Великобританияның болгаш Францияның төлээлекчилери кылдып турар дээрин дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлериниң орадакчыларының Парижте баштайгы чөвүлел хуралы көргүскен. Уш күрүнелериниң төлээлекчилериниң министрлериниң чөвүлел хуралында чугаалажыр көөрү-биле саналдаан бүгү саналдары хунуң чугаалажыр айтырыгларына совет төлээлекчилериниң бүрүн чөпшээрели-биле кирген турунда, ынчаарга, ол-ла үш күрүнелериниң төлээлекчилери Атлантика пактызының болгаш америк шериг баазаларының дугайында айтырыгы хунуң чугаалажыр айтырыгына кирир дөрт совет төлээлекчилериниң саналына хүдээп алырында ойталап турар чоруу болза Совет Эвилелин куду байдалче

тургузуп турар-дыр. Уш күрүнелериниң төлээлекчилериниң Совет Эвилелин тургузар бодуп турары ол куду байдал-биле Совет чазак эиткен шакта бас деп чүве мырнай билдиргир.

Атлантика пактызының дугайында айтырыгы даштыкы херектер министрлериниң Чөвүлелине чугаалажыр-дыр деп чөпшээрелин бээринден үш күрүнелериниң төлээлекчилериниң коргуп турарын Совет чазак кайгап турар. Кыдат-биле, Польша-биле Чехословакия, Белия, Венгрия-биле, Румыния-биле, Болгария-биле, Финляндия-биле база, адалтың сөөлдү Франция-биле болган Англия-биле бот-боттарына дузалашканын пактылары Совет чазакта бар деп чүве билдиндире болгай. Даштыкы херектер министрлериниң Чөвүлелине ук пактыларын кайтзын-даа болза чугаалажыры бир эвес күрүнелер кузээр болза, Совет чазак анаа бичи-даа удурланмас. Шак ындай орукче киреринден барын талакы үш күрүнелериниң чүге ойталап турары болгаш Атлантика пактызының база америк шериг баазаларының дугайында айтырыгы хунуң чугаалажыр айтырыгларына кирир оларын чүге күзевейн турары Совет чазакка ыңгайлаш билдинмес болуп турар. Чугаа болза анаа-ла бир хоозун куруг сонургап дугайында эвес, а байдалдың дүңшүгүрүлгү эдер болгаш тайбын камгалап алырының херезин чигидир дугайында болуп турар-ла болгай. Европада дүңшүгүрүлгү байдалды болдуруп турар бүгү чылдаганын амыл-кач чөгү-биле чугаалажыры чедиң алыр болза Совет чазак меделгеп тур.

Атлантика пактызы болгаш АКШ-тын шериг баазаларын чугаалажыр көөрү болза, Европада дүңшүгүрүлгү байдалды узуткаарына улуг ужурул-залыг болганда, Совет чазак ук айтырыгы дутурушуман чүүл кылдыр хунуң чугаалажыр айтырыгына кайдып кирир деп бодап алган, ыңгайлаш даштыкы херектер министрлериниң Чөвүлелиниң чугаалажыр айтырыгының талазы-биле дугурулганы талаларын ден эргелериниң үндезинге чедиң алыр сорулга-биле даштыкы херектер министрлериниң орадакчылары Парижте боттарының чөвүлел хуралын үргүлчүлээри эргезок чугула деп санап тур.

1951 чылдың июнь 19.

Парижте болган чөвүлел хуралга Великобританияның болгаш Францияның төлээлекчилеринге моон-биле дөмөч ноталарын харуга тудускан.

ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министрствозу Совет чазактын ноталарын хоолгаларын июнь 20-де АКШ-тын, Великобританияның болгаш Францияның Москвада элчин черлеринге база чоруткулал берген.

(СЭТА).

Школа септелгези

Сүт-Хөл районун Сүт-Хөл сумузуңда Киров аттыг көдээ амыл-агы артедизин эге школазы тургустунганында бар 2-ле чыл болган. Ооң өөредилгенин ижизидилгелг аякылдары элээн экини турар. Ол школа бо чылдың өөредилгенин чедишкенин дооскан болган ам ооң өөреникчилери чайгы дыйшангыда.

Ооң-биле чергелештир, ук школа ам чаа өредилге чылынга белеткелди хайнышканын чорудуп турар. Ылангыя септелге амыл школада иди-не түлүстүг эгелээр.

Школаны долгандыр херимнеп, ооң ичинде 100 аягы ногаан аяштарын тарып олурткан, ол ышкыш 15 муң аягы трананы белеткээр.

Школаның септелгенин чазын-на партия хуралына көрөш, бүгү септелгенин колдуунда бүгү-ниингиң шеф аякылы өзүгээр күсөдип деп доктааткан. Ону барымдалаш, школа септелгенин 1951

чылдың апрель 29-тан бээр шеф чурум өзүгээр үргүлчүлөп келген. Ол чугула аякыла колхозта партия эге организациязының кежигүнери мунагы рольди көргүзүп, бир улут класстың траназын хал дооскан. Ол ышкыш школаның башкылары болгаш амылчынары база бир улуг класстың траназын хал кылганнар.

Ычангаш школаның бо чылдагы септелге аякылдарын июль 15-те доозар дээш, колхозтун партия, комсомол, херээженнер организацияларының удуртулазы-биле аякылы чон иденкейлиг аякылдап туралар.

Школа септелгенине колхозтун бызачылары эштер Билим-оол, Кошкенов, Санчай-оол, башкылар Бай-Доржу, Айлыммаа болгаш өскелер-даа хамыктың иденкейлиг кирип келгенер.

А. ЧЫРГАЛКАН, М. СОКСУТ.

Хожудаашкындан дүрген уштунар

Чадаана суму школазына 1951—52 өөредилге чылында 1000 кубометр одаар ыш негетин турган. Ол дугайынын март айда-ла школарын партия хуралына чугаалапкан, ооң күсөлдөзүн ызыныла чедиң алганы школа эргезини эш Семис-оол дааскан.

Ычангаш эш Семис-оол чаа өөредилге чылында херелетинер 1000 кубометр одаар ыштың 800 кубометрин «Искра» колхозтун даргазы эш Базыр-оол биле көрө чарып дугурушкан, ооң апанс телевиринге 6000 рубльди берип каан турган. Оон артка 200 кубометрин суму Совединиң даргазы Шынгар-оол биле сумуң хуу аякылдыг эргелеринге планнап онааган.

Ооң түңнелинде колхоз 700 кубометрин школа чанында арыгарда белеткээр боордан башка, школа чанында чүгө 60 кубометр ышты сөөртүп эгелеш, хүдээлпейн-даа анаа-ла оваллап каш, ооң-биле сонсап каан. Одаар ыш белеткелениң хуусаазын эртергеш,

шут-ла хулаан кыскаш олурдуканын биле, колхозтун школага белеткээр ыш хуу амыл-агылар оорлап оттулуп лан. Хуу амыл-агылар оларга онааган аякылды планын ажыг күсөдип, 316 кубометр ышты школа чанында дүжүргөн. Ындай болза-да, ук белеткелден ышты камнала чок одааны-биле, ооң чүгө ам чартык кезин артан. Одалга сезону шагда-ла эрткен турбуже, школа эргеле-чизин эш Семис-оол башкыларга болгаш амылчынарга ыш одаарын кайы-хамаанчок чөпшээр, амыл-агыны эвес болганы-биле ындай байдал болдунган.

Мынчангаш Чадааның «Искра» колхоз школага одаар ыш белеткел бээр бооп көрө чаргаш, ооң күсөлдөзүн харысалга чок болганы-биле Чадаана суму школазын херек кырында шак ыңчаар берге байдалга таварыштырган.

М. КОНГАР-ООЛ, Чадаана школазының башкызы.

Школа тудуунда, септелгеде четпестерин чайладыр

Өөредилге чылы төнгөн. Школаларын септээрине болгаш тудуп тургузарына эңне таарымчалыг үе келген. Ыччалза-даа зандыг-даа амыл кажанда боду буре берип болбас. Аңаа хой күштерин, аңша херенгенин чарыгдары болгаш улуг организациякы күш негетинер. Ычангаш школаларын септелгелерин солташ тудугларын дүрген доозарына, ону чаа өөредилге чылында эң аны шынарлыг кылдыр белеткээр талазы-биле чер-черге ол аякылдарын эки организациястап, олче улуг күштерин үндүрүп негетинип турар.

Бо аякылды чедишкенин доозарын чөвүлел-иштинин бүгү организацияларын кичээлгеин салыры чугула. Школаның септелгенин, тудугларын үргүлчү арга-биле дүрген, ыска хуусаа-дугузуңда доозарын кичээлгеин амылчыларын улуу, бистинг облас-чандык районнарында бо аякылдарын үргүлчү урнеп көрбөс чүүлдер бар. Септелгенин удурунче харысалга чөвүлел, ону ийи дугааргы чертеңин хөвүлел кыдыр көрүп турар чүүлдер бар. Чыдык черлерде бо талазы-биле аякылдуу чорударын район чөвүлелге чарып, анаа кандыг-даа дуза-чедирбейн турары канчап-даа эвес болгаш четпес чорук болур.

Ытайга районунда бар турар бүгү школаларын тудугларына долу септени чылыры негетинип турар. Оон чыдык Тээли суурга бир эге школары планнатынган. Ыччалза-даа ооң септелгени бо районда доозум темпи-биле чоруп, чаа тургузар эге школаның тудушун эгелештирген. Ыччалза-даа тудуп тургузарына кирир секретарының белеткелди четпес чорук райүүсүмүнүң айтышына эргезок өскө-өскө организацияларда чорудуруп болур. Моон алгаш көрөт

школаларын чаа өөредилге чылынга белеткээрине райүүсүмүнүң удуртучуларының кичээлгеин хаара тутуу маанайнык, азы четпес аякылды экинидип, ону шынарлыгында аякылды угландырбайн турары илден болур. Школаларга херелетинип турар бүгү херекселдерин белеткээр амдыга чедир чорутуу маанай. Ында суурлар Советтери, колхозтар болгаш комсомол, профэвилелиниң организациялары кандыг-даа аякыл чорутпайн турар. Школаларга шептелге болбайн турар болгаш хойнигин бо аякылче организацияга ийи турар. Ол чүгү херечилеп туралар дээрге, чер черде аякылдарын четпес удуруп турарының херечизи болур.

Школалар септелгенин талазы-биле амыл Барыш-Хемчик районунда база-ла үстүнде райондан дээрээр чери чок болуп турар. Бо районда септелге болгаш тудуг аякылдары Бай-Тайга районунга дөңсөрүкү чок мында оонда хой аякылдарын чылып чорудары негетинип турары кыгма-даа билдингир. Бо районда кампанялыг аякыл талазы-биле чөгүм чүгү кылп турары? «Тийлелге» колхозунда школаның тудушкуну моон-биле ийи чыл уламчылап турар. Ам бо үеде тудуун кылырында чугула чангыс-даа тудуг чүдү чангыс-даа манзы болгаш чангыс-даа тудугу көзүлдөс болган. Школа тудуу чүгө соксай берген, деп айтырыга «Тийлелге» колхозтун даргазы эш Сундуй мынчаар харылап турар: бенин чок, оон ужурунда тудуг материалын сөөртүр чүвө чок — деп. Ол ындай-ла-дыр хары. Оларга херектиг бенинни берип каан, ол бенин-биле өскө аякылды кылыры бүтүнгөн, а школаның тудуу биегиле хевээр турбушаан. Колхоз даргазы үе манай турар, үе дээрге эртин, чаа өөредилге чылы чорутулап турар. Районо черинден школа тудуунга че-

рыгдар ашаны берип-даа кагза, ол аякыл мынчага чедир экинээр чери чок, ол-ла хевээр туруп турар.

Ол районунда база бир өскө школазы—Аскы-Барлык школазы. Маңаа улуг септелге кылыры негетинип турар, ол талазы-биле базала чорутуулайн турар. Школада септелгеге кирир материал чок, оон туржук оттуларына кирер топкак ыяны бенин чок. Бо талазы-биле суму Совединиң даргазы эш Чыргал-биле болган ында «Аскы-Барлык» колхозтун даргазы эш Доржу-биле беседалажышына оларын харызы мындай: школаның септелгенин чорутуу маанайның чылдаганы школа септедир талазы-биле школа колхоз-биле көрө чарбаан, ону кылырында үе-шак чот турган—деп, олар ындай тайылбыр бергенер. Ол-даа ындай-дыр, колхоз-биле көрөни чаргаш, анаа чарыгдар ашаны үндүрүп берген. Ыччалза-даа ол аякыл биеги хевээр, школа эргелекчизи эш Намзырай ында, мында черлерге аалчы болуп хал турар, суму Совединиң даргазы өскө аякылдарын кылырынче «чартыккөн», а колхоз даргазы дээрге, удунар аржыг хой аякылда «чыпыштар бастыра» берген, оон ужурунда ол аякылды удурут чорудар киян мында чок аларган. Ам канчаар, анаа хурал кылгаш, школары чаа өөредилге чылынга белеткээр дугайын чугаалашкан септелгеге кириптен. Септелгеге чүгө школага аякылдап турар аякылчынардан өскө кандыг-даа тудугу күжү чөк угланган болган. Ында комсомол, профэвилели болгаш партияның эге организациязы база-ла бо аякылды четпезин харылаар ужурулар, чүгө дээрге, бо аякылды чокурул көрбөй туралар.

Район төвүнде Кызыл-Мажалык чеди чыл школаның септелгези база-ла үстүнде аякылдан школалар ышкыш оларын хевир иткен. Район-

нуң өскө-даа черлерде школаларының септелге аякылдары шак мындай байдалда туруп турар.

Чамдык организациялар септелгениң кампанялыгына шактыгыг чүүлду кылдып турарын маңаа айтпайн барып болбас. МТС болгаш ол районда Акдубурактын бодурул чери ол школарының «азыракчызы» болу берген. Чүд дие, МТС чери эртен чылын чугула херелеп ужурунда школаның 80 чүдүктү ар алган. Оон орнун эгидеринге бир ай хуусаа салганында амдыга чедир эгидип бербээр. МТС-тин директору эш Висляев чүгө азалашкын биле башчы эртеринге өйдөнгөн, Оон аңгыда ол школада ол черин аякылчынарнын аякыл-төүлү база өөренип турар болгай, ол улуг кампанялыг херектиң даштында турары ол организацияның удуртучуларына ыяныгыг эвес болуп турары кончуг-ла чарыкчыг.

Районун школаларының септелгени болгаш чаа тудугларын ыска хуусаада чорудуп, чаа өөредилге чылынга белеткээр-биле Барыш-Хемчик районун ВКП(б)-ниң районо болгаш райүүсүмө чер-черге бодунуң төлээлекчилерин чорутса-даа ол төлээлекчилерин чамдыктары кандыг-даа аякыл кылбайн 3—5 хонгаш, дедир чачылал келген. Чижээ, эш Микит-Доржу Эрги-Барлыкка ийле хонган. А эш Аракчаа Аскы-Барлыкка баргаш, беш-ле хонган. Ол, аңаа кандыг-даа хурал кылп организация чорук кылбааны улуг четпес. Шак мындай «төлээлекчилер-биле» кандыг-даа аякылды чогур негелдизинге чедирери кажанда болдунмас.

Сүт-Хөл районун Дус-Дагда школары септелгези база четпес чорутууп турар. Маңаа септелгеден аңгыда чаа чеди чыл школазының тудуун тудуп тургузары ам-даа эгелевээр. Тудуг шөлүнде тудуг материалдары дөгерге дайыгылтылган. Оон туржук школаны тудур чериниң телевирели бенин кылдылган. Ам өөредилге эргезинге чедир

пуң орзуунда тайылбыр амыл кошкак чоруп турар. Районун белеткел организациялары, ылангыя заготовкысыры, оон эргелекчизи Суханов, районун белеткел конторазы, оон эргелекчизи Каваалай, белеткелдер министрствозунун районда төлөзүн Зайцев олар база харысалга чок аякылдап, дүк дугааган колхозтарга болгаш хуу зрагарага 15000 рубльди ам-даа төлөп бербээни буруу-деп чүвени меделгээр херек.

С. СЕРИН-ООЛ.

Сүт-Хөлдө эът дугаалгазы

Сүт-Хөл районун колхозтары күрүнеге эът, дүк дугаалганын чедишкенин чорудуп турар. Районун бүгү колхозтары күрүнеге дугаар дүктү планын ижизидиле 190 хуу күсеткенер, оон иштинде Ачыл-Мадыр сумузуңда Калинин аттыг колхоз планын 276 хуу, Бора-Тайга сумузуңда Сталинчы орук колхоз 226 хуу күсеткээр.

Ооң-биле кады хуу амыл-агылар эът дүк дугаар планын дыкы ырак күсеткел турар болган ол талазы-биле чы-

пунуң орзуунда тайылбыр амыл кошкак чоруп турар. Районун белеткел организациялары, ылангыя заготовкысыры, оон эргелекчизи Суханов, районун белеткел конторазы, оон эргелекчизи Каваалай, белеткелдер министрствозунун районда төлөзүн Зайцев олар база харысалга чок аякылдап, дүк дугааган колхозтарга болгаш хуу зрагарага 15000 рубльди ам-даа төлөп бербээни буруу-деп чүвени меделгээр херек.

С. СЕРИН-ООЛ.

Колхозчуларны сууржун байдалче киририне чагыш салыр

Колхозчуларны сууржунга болгаш колхозчу суурларын чагаайыкы кампаня хевирлиг эвес, ол үргүлчүлүгү куженишкенин аякыл болуп турар. Ындай турбуже, Сүт-Хөл районда Калинин аттыг колхоз тудуг сууржунга аякыл кампаня хевир-биле чорудуп, часы тарылга үезинде тудуг аякыл чорутуулан турган.

Колхозтун даргазы эш Чадамба тудуг аякыл кошка; удуруп турганы-биле бо чылын эрти 12 бакының кырынга чүгө 3 чуртталга бакынын туткан. 800 аягы тудуг кылдыр чүдүгүр аякылды кампаня турар. Ол ышкыш ында школага 500 кубометр оттулар ыш кагары-биле ол колхоз көрө чаргаш, чүгө 180 кубометри күсеткен. Тудуг бригаданың четчир сангы тудугчулары кирир болгаш тудугтун темпини дүргедедири чугула.

О. АЛЕКСАНДР.

Профорганизацияларын аякыл бекденелче көдүрер

Эрвин районун Нарын сумузуңга эртен чылдың декабрьде профэвилел организациязын тургускан. Ында школазын зоветучасткогун, киян эмгелетини, садгынын аякылчылары кежигүнер болуп турар. Оон даргазына мал эмчизи О. Седен-оолду сонгаан. Профэвилелиниң аякыл чүтээр чоруп турда эш Седен-оолду районче өскө аякылче тырта берген.

Профэвилел организациязының даргазы-даа чорган. Оон каш айларда хавырып турган дадырларын маршалары кигунер билеттеринге чыпыштырмаан. Хары ол ашаны дугаарынын улуу Седен-оол боду амылчыл каан.

Ам мында профэвилел организациязының аякыл шүүт чорувастаан болгаш кежигүнер дадырлары-даа хавырыттырмаан.

Нарын сумуда профэвилел организациязының аякыл чорувастаан турары болгаш Седен-оолду өскө аякылче чоруй барганын районун профэвилел даргазы Сарыгбан бенин билбес.

Ычангаш бистинг сумуда профэвилел организациязының аякыл каттап чорудары негетинип турар.

А. ДОРЖУ.

КҮРЧЕНКО.

Облононун каадыр се сторуун эргелекчизи.

Дөрт күрүнелернин даштыкы херектер министрлеринин оралакчыларынын баштайгы чөвүлөл хуралы

ПАРИЖ. (СЭТА-ның тускай корреспонденти). Дөрт күрүнелернин даштыкы херектер министрлеринин оралакчыларынын июнь 21-де Вестминстериянын төлөөлөкчизи Дэвистин дарга-лааны-биле эрктен 74 дугаар баштайгы чөвүлөл хуралына барыны талакы үш күрүнелернин төлөөлөкчилери СССР-чазаанын июнь 20-деги нотаында са-налдарны хүлээп албас бис деп медег-лөөнөр.

Атлантика пактызын болгаш АКШ-тын шериг базаларын чугаалаапын коор-буу болза Европада дүшүктүүрүг бай-далды узуткаарына улуг укур-дузалыг болганда, Совет чазак ук айтыргыны дугурушумаан чүдү кылдыр хүнүң чугаала-жыр айтыргыларына кыдып кирир деп бодал алгаш, ыңчангаш даштыкы херектер министрлеринин Чөвүлөлүнүн чугаалажыр айтыргылары-нын талазы-биле дугурулганы талала-рынын дөс эрелеринин үндөзүнине чөдүй алыр сорулда-биле даштыкы хе-ректтер министрлеринин оралакчылары Парижде боттарынын чөвүлөл хуралын үргүлдүзүн деп Совет чазак ук нота-зына саналдаан деп чүве билдингир болгай. Чамдык чурттар-биле ССРЭ-тин чарган бот-боттарына дузаалаа-нынын пактыларынын кайзын-даа болза министрлер Чөвүлөлүнө чугаалаапын кооруге ССРЭ-чазаа бичин-даа удур-ланмас деп ук үстүндө нотада база ме-дегелеси тодаргай.

Оралакчыларын чөвүлөл хуралында тургустуна берген «чоруктун байдалын чугаалаапын деп Джекссон мыча дөс болгаш ук байдалды ол мырыңга түгүлдөп көргүскөн. Үш күрүнелернин төлөөлөкчилеринин министрлеринин чөвүлөл хуралына чугаалаапын коор-буу-биле саналдаан бүгү саналдары хүнүң чугаалаажыр айтыргыларына совет төлө-леринин бүрүн чөшөөрели-биле кирген турунда, мычаарга, ол-ла үш күрүнелеринин төлөөлөкчилери Атлантика пактызынын болгаш америк шериг базаларынын дугайында айтыргыны дугуруш-тупмаан чүдү кылдыр хүнүң чугаала-жыр айтыргыларына кирер-дир дөс Совет Эвилелинин саналын хүлээп алы-рында ойталап, Совет Эвилелин куду байдалче тургузуп турар-дыр деп фактыны Джекссон канчап-даа буруу-шаан шыдаваан болгаш шыдаваан.

Великобританиянын төлөөлөкчизи Дэ-вис биле Франциянын төлөөлөкчизи Па-роди олар Джекссон чугаазы-биле чүдүлдөшөк чүве чугаалааннар.

Барыны талакы үш күрүнелеринин ча-зактары делегеринин дүшүктүүрүг чо-руунуң чылдагаанарын министрлеринин чөвүлөл хуралына чугаалаапын кооруге белек бис деп арыңың чок медег-лөөнүш, а херек кырында, Европада дүшүктүүрүг байдалды кол чылда-гаанын дугайында айтыргыны, тодар-гайлаарга Атлантика пактызынын бол-гаш АКШ-тын шериг базаларынын дугайында айтыргыны министрлер Чө-вүлөлүнүн чугаалажыр айтыргылары-нын база бир чүдүлү кылдыр киреринде Совет Эвилели ойталаар болза ам дөрт күрүнелеринин министрлеринин чө-вүлөл хуралын чыылдырып болур деп мырыңга бичин-даа үндөзүн чөк негел-дени кылбашаан, министрлеринин чөвү-лөл хуралын чыылдырып өш-биле үзүп турарлар-дыр деп чүвени июнь 20-деги совет нотаың талазы-биле ба-рыны талакы үш күрүнелеринин төлө-лөкчилеринин ээлээн турууу база катеп көргүскөн. Оң ылап мыдыг болуп ту-

Айыл чок чоруктун чөвүлөлүндө

НЬЮ-ЙОРК. Катмышкан Штаттарын шериглеринин болгаш Ли Сын Манн шериглеринин Кореяда үлөткен кем-херектерин истеп-тодардыр талазы-биле бүгү-делегей херээженеринин Демок-ратыг федерациязынын комиссиязын Айыл чок чоруктун Чөвүлөлүнүн дар-

Президент Трумэннин медегтели

НЬЮ-ЙОРК. Июнь 24-те президент Трумэн Американың Катмышкан Штат-тарынын чазазынын политиказынга хол-баштыр чүве чугаалаан.

Президент Трумэн бодунуң чугаазын Кореяда дайын маргылдаанын дугайы-нче утландырган.

Кореяда дайынын дугайында прези-дент Трумэн онза чаа чүнү-даа чугаала-

Саар областың чурттакчылары катеп боо-чөпсөглээшкнге удур бадылап турар

БЕРЛИН. Саарбрюккенден АДН агентилеринин медегелет турары болза, катеп боо-чөпсөглээшкнге удур болгаш 1951 чылда Германия-биле тайбың-нын керээзин чарар дугайында улустуң саналын алыр чорукту чорударын хо-рудаар дугайында Горффманн марш-алеттин «чазазың» дужаалы тура-даа

(СЭТА).

Соңгудалар түнелдеринин дугайында Франциянын компартиязынын медегтели

ПАРИЖ. Францияда парламенти соң-гудаларынын түнелдеринин дугайында Франциянын коммунистг партия-зы медегелет парлар үндүргөн. Медег-лелде чугаалап турары:

Франциянын коммунистг партиязы-нын иди үндүргөн республикачы бол-гаш удурлангышкынын антифашистг эвилелин даңазылары соңгудаларга 5 миллион бадылашкыны чыып алган. Бо соңгудалар өске партиялар-биле эн ылаңгыя РПФ деп фашистг партия-биле дөмөйлөргө коммунистг партия-нын база катеп дык бурунгаар иди үндүргөн. Ынчангаштын чазактан комму-нист-министрлерин чайлаткан сөөлүндө хол-меге-даа, өнүк чөңгөз-даа, карны хемгелер-даа Франциянын коммунистг партиязынын нацияга шийтирилгил хал-дашкынын чайылдырып чадап каан, анычтын аңгынын ортузунда бодунуң туружун бижыккаарынга олар моондак болуп шыдаваан.

Коммунистг партиянын даңзы-биле чыып алган 5 миллион бадылашкыны-нын дайын кысыкчыларынын оруунга улуг моондакты тургузуп турар. Июнь 17-де чөдүй алдыгын тийгелде комму-нистг партиянын чорудуп турар шын политиказынын, национал хамаарышпас чорук дөш, тайбың дөш, депшиле болгаш хосталга дөш өк могаг чок де-миселинүн түнели болур. Бо тийгелде хой сангы партия кемгүнүрүнүң бол-гаш анаа күзөөр кижилерин кызыма-ны күш-аңкылы-биле белеткеткенен, ол болза, оларнын күженишкни дөш шаңгал болур.

Америк миллиардерлер болгаш олар-нын француз чалчалары соңгудалар болза, коммунистг партияны кошпадыр болгаш блоктаашкынын бужар бак системазы коммунистг партиянын пар-ламенти бөлүүн каш сангы депутаттар болдулар деп бодал турган. Француз улус ол планын бодурбаан болгаш 100 аныг депутат коммунистерни соңгуп алган. Соңгудалар талазы-биле шын эвес хол-меге чоруктарынын укурундан бистиң партиядан каш он-он парламенти олузтары хунаап алган. Чыып алган бадылашкынар талазы-биле бир дуга-рар чери эжелээн коммунистерин даңзызы хой-хой департаментилерге чаңгыс-даа мандат тывыспаан, эвээш саны бадылашкынын алган черлерге элээн каш депутаттары кирген болуп турар.

Бо талазы-биле соңгудалар түнел-дери барыны талакы демократия, бай-

Тайбың болгаш социализм дөш англи компартиянын кампаниязы

ЛОНДОН. Великобританиянын ком-партиязы тайбың болгаш социализм дөш кампанияны чорудуп турар. Кам-пания Шотландияда Кертолдиге масса-лыг митинг-биле аяктыган. Ол митингге машина тудукчулары, докер-лер, даг аныкчылары болгаш Керриалди хоорайнын база анаа хамаарыгы турар районнарын өске-даа аныкчылары киришкен. Анаа Великобританиянын компартиязынын чыңгине секретари Гарри Поллит болгаш парламент кем-гүнү турган Уильям Галлахер чүве чу-гаалааннар.

Олар компартиянын салып турар чооку сорулгаларын чугаалаапын: бүгү чугаалап турары болза, бирөөде, уңду-нитиге тайбыңчы хандырар со-рулга-биле беш удур күрүнелерин ар-азына чугаалаажышкынар; ийде, Англиянын национал хамаарышпас чо-руу; ште, Англиянын улдузуринин долдузу-биле социалистг өзү-биле национа-листеаары; дөртте, социал камгала-лынын черлерин хой-биле камбаргыры; беште, политиканың экономиканын бол-гаш культураның бүгү адырларынын амыл чорудулганын демократыг өзү-биле улустун контролдаары.

Поллит бодунуң чугаазынга медег-лөөни болза, амыдыралга хергелет чүд-дериң өртөзүнүң үзүктөл чок улта-дышкынынга бүгү Англиянын анычлы чоннары хордап-килендөөн.

(СЭТА).

Неапольдин амылчы чоннары америк эжелекчилерге удурланып турар

РИМ. «Унига» солунуң медегелет турары болза, Неапольдин дык хой будурулгелеринге болгаш судно кылдыр верфаларына июнь 22-де америк адми-рал Кернинг штабынын Неапольде ту-руп алганыга удурланган манифеста-циялар болгулаан.

Дык хой фабрикаларга кыска амыл-соксодышкыны болган. А он өске будурулгелерге удурлангышкынын кыска митингилери организаастагы-лаан.

Хоорай транспортун амылчы чон-нары, эжелекчилер амылчылар бол-гаш Неапольдин электростанциязын

(СЭТА).

ларга демократия деп адаарынын хол-меге болгаш формальдиг характерлин демдегелет турар. Чаа составтын нацио-нал хуралында дүрүм чогу-биле соңгу-турган хой сангы депутаттар бар бо-луп турар. Ынчангаштын ол улустуң күзөл-соруунга мырыңдай таарышпас болуп турар.

Мындыг байдалды туруп турда аныктын аңгы болгаш демократтыг күштер Национал хуралга бодунуң чөп-түл төлөөлөкчизинде казынган, өзү-лүг демократияны чаалап алырынга, оларнын негелделерин болгаш тайбың-ны камгалаарын өске хевиринч чору-дугалары-биле солуп турар.

Амык реакциялыг болгаш фашисты-рак чазакты эрге-чагыргага киирер деп шийтирилээн шан ыңдыг хой кезекти чаа национал хуралга тургузарынга бо-дунуң бүгү политиказы-биле таарымча-лыг байдалдыг удуртукчулар аар ха-рысалганы эдилээр анаар. Бо чазак болза, үндүргүрлерин, өртөктеринин улунуң бергедеп турарын оон аңдай күштелдиришаан, демократтыг хостал-галарга халдап, социальдиг чаалап алышыкчылары узуткап чок кылба-шы, бужар бак дайыга белеткелди дүргедетишаан, фашистг партия РПФ-ге болгаш фашист баштыңың де-Голльге орук аныдып беришаан, аме-рич кожайларың улам өзүп олурар не-гелдизин тода күсөдир дөш чүгө са-гыш салып турар.

Бо кара сагыштыг бодалдарың бот-тарыныга шаптык болур дөш күште-рин харамнамазын бодунуң депутатта-рындан Франциянын коммунистг партия-зы негеп тур. Соңгудаларга канди-даттар — коммунистер азы өске-даа кандидаттар дөш бадылаан-даа, бады-лаваан-даа хамаан чокка боттарынын чорудулгалары-биле ол кара сагыштыг бодалдарга моондак болурун дайыны-даа, фашизмдин-даа күзөөр турар бүгү аныкчы чоннары болгаш бүгү фран-цузтары коммунистг партия кыйгырып тур. Анычлы чоннарың негелделерин хандырар дөш демиселге чөдүй ал-дыгын чөдүйшкнине, чаңгыс эл-сөтөл-диг французтарын калбак катыжыш-кыны хосталганы болгаш тайбыңчы кам-галаарын хандырар укурлуг. Хол-меге чоруктар тура-даа олар эрге-чагыргага демократтыг болгаш национал депшил-гениң, тайбыңчы чазан келирин бел-леткээр байдалды тургузар укурлуг.

(СЭТА).

Кореяда болушкуннар

Улустуң армиязынын Кол командьыларынын дыңнады

ПХЕНЬЯН. Кореянын улус-демократыг республиказынын Улустуң армиязы-нын Кол командьыларынын июнь 26-да медегелет турары болза, фронтунуң өске-өскө участоктарына Улустуң ар-миязынын кезектери кыдат эки-турачы-ларынын сырый деткимчези-биле ол че-рге укур-дузалыг тулушкуннарын үр-гүлдүлөп турган.

Кореянын Улустуң армиязынын бир укур чүүлүнүң дүне бомбалачы эскад-рильялары июнь 24-түң дүнезинде Су-вонда аэродромну бомбалааннар, оон түнелинде дайының 10 самолёттары чок кылдыган болгаш аэродромнун ту-дуглары үрелген. Ол-ла дүне өске бир укур-чүүлүң дүнеки бомбалачы эс-кадрильялары Соңгу болгаш Муруу Ханган хеминиң катышкан аскында Нам-

чүри болгаш Буводри суурларынын чоо-гунда дайының колонна автомашина-ларын көргөш, ону бомбалап, пулемет-биле атканнар. Оң түнелинде дайын-нын 30 аныг автомашиналары чок кыл-дыган.

Улустуң армиязынын бир укур-чүүлүнүң бомбалачы эскадрильялары Муңнанын кыдыны талазынга дайын-нын шериян мөөнөзөшкнине пулемет-биле боолаан болгаш оларга улуг жи-ригилери таварыштырган.

Улустуң армиязынын зенит кезектери болгаш дайының самолеттарын не-деп турар ачы-адыгыларынын отряд-тары бо хун дайының 12 само-лёттарын андара адып бадырганнар. (СЭТА).

Кореянын улус республиказынын маадырлары

ПХЕНЬЯН. Америк-англи интервен-тилерге болгаш лсыманчы армияга улуг тулушкуннарга онза шылтааран Улустуң армиязынын солдаттарына бол-гаш офицерлеринге Кореянын улус-де-мократыг республиказынын Маадыры деп атты тывсыр дугайында Кореянын улус-демо-кратыг республиказынын Улустуң Устүкү Хуралынын чарлы-нын корей солуннар парлар үндүргөн.

Кореянын улус-демократыг респу-

Индонезияда амыл соксадышкыны

ГААГА. Бүгү Индонезияда калба-рып турар амыл соксадышкынынын ар-миянын шимчээшкнине дугайында Джакартадан алдыгын медегелерин голланд парламалга парлар үндүргөн. Джакартада «Ван Колфонк» деп эң улуг типо-графиянын 2 муң аныкчылары амыл соксадышкыннар. Джакартага болган амыл соксадышкынынын түнелинде элээн солуннар база үнгүлээн. Макаресарга порт аныкчылары амыл соксадышкын-нары. Сурабайда пос-таавы будурулгелеринге амыл соксаң; кинотеатр хаг-дыгылаан, чүге дөзгө, киномеханик-тери биле өске-даа аныкдакчылар

эвээш амыл төлевири дөш амылда-рында ойталааннар. Амыл соксадышкынынын ниити не-гелделери мындыг болган; амыл төле-вирин улугтары болгаш күш-аңкы-дың негелделерин экинжидери. Оон-биле кады амыл соксадышкыннар «то-герин стодун» конференциянга ат салдыгын дугурулганы үзөрин; Ин-донезиядан америк болгаш голланд им-периалистерни үндүр ойландырып; өзү-лүг демократтыг хосталгаларын докта-дырып негеп турарлар.

(СЭТА).

Харысалгалыг редакторнун хүлээлгезин күсөдип турар Б. Д. ХӨВЕНМЕЙ.

1948 чылдагы 2 хуулуг күрүнө чээшкнинең чеди дугаар ойнаашкыны 1951 чылдын июнь 10-да Чита хоорайга болган.

Ойнаашкыннар моон азданда облигациянын болгаш сериязынын дугаарларынга таварышкан.

Сериялар №№	Облигациялар №№	Ойнаашкын-нын хөмөзү рубль-биле	Сериялар №№	Облигациялар №№	Ойнаашкын-нын хөмөзү рубль-биле	Сериялар №№	Облигациялар №№	Ойнаашкын-нын хөмөзү рубль-биле	Сериялар №№	Облигациялар №№	Ойнаашкын-нын хөмөзү рубль-биле
000684 49*		5,000	013564 12*		5,000	024448 30*		5,000	037045 1—50		400
000297 21*		5,000	013775 50*	25,000		024650 1—50	400		037091 49*		10,000
000460 1—50	400		014045 1—50	400		024905 1—50	400		037361 1—50	400	
000668 1—50	400		014076 1—50	400		025001 33*	10,000		037404 1—50	400	
000742 1—50	1,000		014089 33*	25,000		025513 12*	5,000		037407 1—50	400	
000842 1—50	400		014316 1—50	400		025709 1—50	400		037604 20*	50,000	
000843 1—50	400		014452 1—50	400		025855 1—50	400		037611 38*	10,000	
001008 01*	5,000		014486 1—50	400		025996 1—50	400		037754 45*	5,000	
01807 1—50	400		014553 1—50	400		026383 28*	10,000		037824 1—50	400	
002779 1—50	400		014599 1—50	400		026887 1—50	400		038131 1—50	400	
003406 1—50	400		014639 1—50	400		027413 1—50	400		038309 14*	5,000	
003605 1—50	400		014818 1—50	400		027811 30*	10,000		038325 07*	5,000	
003776 15*	5,000		014890 1—50	400		027900 1—50	400		038613 1—50	400	
003955 12*	10,000		015310 1—50	400		027994 26*	5,000		038812 1—50	400	
004338 49*	5,000		015568 1—50	400		028224 1—50	400		038972 1—50	400	
004240 1—50	10,000		015740 1—50	400		028254 32*	5,000		039117 1—50	400	
004257 45*	5,000		016139 1—50	400		028562 1—50	400		039474 32*	5,000	
004440 37*	5,000		016243 1—50	400		028591 1—50	400		040649 29*	5,000	
004576 24*	10,000		016623 1—50	1,000		028794 1—50	400		040685 1—50	400	
004685 1—50	400		016668 1—50	400		028849 21*	5,000		040823 1—50	400	
000302 1—50	400		016573 1—50	1,000		028879 1—50	400		041053 37*	5,000	
005067 12*	25,000		016717 29*	10,000		029130 1—50	400		041228 1—50	400	
005289 1—50	400		017178 1—50	400		029319 1—50	400		041272 1—50	400	
005678 05*	5,000		017466 42*	5,000		029964 1—50	400		041443 1—50	1,000	
005702 37*	10,000		017566 28*	5,000		030044 1—50	400		041519 1—50	400	
005904 1—50	400		017671 43*	10,000		030058 15*	10,000		041571 1—50	400	
005875 32*	5,000		017915 19*	10,000		031001 1—50	1,000		041870 1—50	1,000	
005944 21*	10,000		018020 1—50	400		030422 1—50	400		042087 1—50	400	
006140 03*	10,000		018105 04*	10,000		030481 1—50	400		042758 1—50	400	
006152 03*	5,000		018242 1—50	400		030516 1—50	400		042831 1—50	400	
006224 1—50	400		018541 1—50	1,000		031178 1—50	400		043053 1—50	400	
006572 1—50	400		018598 1—50	400		031207 1—50	400		043408 1—50	400	
006605 45*	5,000		018691 23*	25,000		031298 1—50	400		043571 06*	5,000	
006633 35*	10,000		018892 1—50	400		031344 1—50	400		043677 1—50	400	
006665 12*	25,000		018925 1—50	400		031451 1—50	400		043794 35*	5,000	
006992 1—50	400		019187 1—50	1,000		031521 1—50	400		043865 1—50	400	
007032 49*	5,000		019205 1—50	400		031692 1—50	400		043926 1—50	400	
007049 1—50	400		019475 1—50	400		03184					